

IPARMŰVÉSZETI ISKOLÁNK REFORMJÁRÓL

ÍRTA GRÓH ISTVÁN

Nehogy félreértsék a címet. Nem gyökeres felforgató ideákról akarok írni, nem vagyok birtokában jel-szavaknak, amik mindent meggyógyítanak; tisztelem a múlt nehéz, bár kevésbé sikeres éveiben szerzett tapasztalato-
kat és semmit sem tartok a külföldi hasonló célú intézmények utánzása felől. De reform, újítás, módosítás kell. Egy aránylag ifjú intézményünk keresi az elhelyezkedés, az érvényesülés módját ifjú ipari kultúránkban és sohse mondhatjuk, hogy immáron olyan jól megcsináltunk mindent, hogy semmin sem kell változtatnunk.

Egy ízben már megírtam ebben a folyó-
írásban, hogy az Orsz. m. kir. iparművészeti iskolát ezelőtt négy évtizeddel nem a köz-szükség hozta létre, alapítását kormányzati ideálmusznak köszönheti. Gyermekkorát élő nagyiparunk — mely elsősorban lenne fog-lalkoztatója felnevelt iparművészeinknek — nem kívánta s alig tartott közösséget az iskolával.

Egynémely szakmát: a rézmetszést és fa-metszést a tanároknak alkalmazott szakférjak (Doby, Morelli) személyökben egymaguk kép-viselék hazánkban. Művelőik elhalván, meg-szűntek az osztályok.

Az ötvös- és zománcozóosztály e műves-ségben való tiszteletreméltó multunk felújítá-sára állítatott fel és küzdött éveken át a kezdés nehézségeivel.

Éltrevalóbb ezeknél a szobrászosztály; a nyolcvanas és kilencvenes évek erős építke-zése foglalkoztatja e szakosztály végzett tanítványait.

Dolgoztunk és tanultunk egyre; 1900 táján megcsináltuk a belső építészeti osztályt — egyik legéltrevalóbb osztályunkat —, kevés-sel rája szerveztük az esti tanfolyamunkat. Bár e tanfolyamokat sokan látogatták, jelen-tőségük távolról sem volt olyan, mint a kül-földön.

A munka folyt; felállítottuk a grafikai osz-tályt, újjáalakul az ötvösosztály s ha az eredmények elégtelenségét vetheti is valaki szemünkre, közömbösséget, elmaradottságot nem.

Közül pedig kiállítottunk sokat és sok-szor; Pesten, Párisban, Turinban, Milanóban

inkább a magunk gyönyörűségére és a ma-gunk áztatására, mert hisz olykor többet mu-tattunk, mint amink volt. (Ezt persze nem az iskola dolgaira értem, mert azok őszinte ered-mények voltak.)

Elmondhatjuk általában, hogy az iskola és az ipari élet között a belső összeköttetés nem volt meg s nincs meg ma sem. Iparosok és iparművészi vállalatok vezetői nem kísérik figyelemmel az iskola munkáját, nem érdeklődnek eléggé eredményei iránt nem adnak kifejezést kívánságaiknak az oktatást illetőleg. Ennek megfelelően végzett tanítványaink közül sokan nem lelték meg helyüket iparművésze-tünkben, s többen közülök külföldön keresik meg kenyerüket.

Hogy az iskola teremtsen ipart és ipar-művészetet, azt tőle várni nem lehet; hisz a közgazdasági viszonyok alakulása elsősor-ban az, ami a tőkének az iparban való érvé-nyesülését szabályozza, de hogy az iskola szoros kapcsolatot tartson az iparral, azt képzett erővel lássa el, annak nemesítésén dolgozzon, azt joggal várhatni el tőle. Az okokat kerestük. Úgy tűnt fel, hogy az iskola nagyon is fejlett iparművészetünk állapotához képest.

Hogy az ötéves tanfolyammal bíró inté-zet kisebbségű, másodrendű erőket neveljen műhelyeink és vállalataink számára, dr. Czákó igazgatása idejében úgy tagolták az iskolát, hogy háromévi tanfolyam elvégzése után vég-bizonyítványt adnak a növendékek egy részé-nek s csak a legjobbakat tartják meg a két felső tanfolyamra is. Czákó reformja jó volt, e tagolás megvan ma is s módot adott e nehéz időben arra, hogy önkéntességi joggal bocsássuk el tanítványainkat. De maga e reform nem pótolta az iskolai nevelés leg-főbb gyengéjét: a műhelyoktatás hiányát, az anyag, a megmunkálás és a szerkezet ismeré-tének fogyatékos voltát.

Hogy híven kövessem a história rendjében iskolánk fejlődését, meg kell emlékezni a legutóbbi két év reformkísérleteiről. Indítatva attól a törekvéstől, hogy a szakosztályok számára már bizonyos artisztikus tudással bíró tanítványok kerüljenek, olybá formálta-tott az I. osztály (és eredetileg ilyennek ter-veltetett a II. osztály oktatása is), hogy a szaktárgyak kizárásával csak a művészi és geometriai segédanyagokat tanítsa. Az ötvös, bútortervező stb. tehát csak a II., illetve a

III. esztendőben került volna az ő igazi anyagához, szakbeli studiumához.

Az ilyen iskolaszervezetre kiváló példák vannak külföldön, de hogy hozzánk átvittessük, azt egyenesen hibának tartanám. Oda-künn legnagyobbbrészt az iparban nevelt ifjúság keresi fel az iskolákat és az ipari mesterség teljes ismeretét hozza magával. Ott megokolt dolog, hogy az iskola bevezetésképp általános művészi képzést nyújtson nekik, mielőtt választott szakjuk magasabb tanítását megkezdéné velük. Mi iparilag fejletlen ország vagyunk, tanítványainkat nem a műhelyekből, hanem az iskolák padjairól kapjuk s ennek az intézetnek kell pótolnia mindazt, amit ott az ipari élet nyújt. Az ifjúság éve drágák, tehát mentől előbb műhelybe küldjük őket, hogy dolgozzanak avval a materiával, amiben irányítók, kigondolók akarnak lenni. Mert nálunk az iskola adott rajztudást, tervezésbeli ügyességet és ízlést, de ez nem elég. A kezdő, fejlődő, kisarányú ipar alig kíván művészspecialistákat, hanem inkább oly egyetemesen képzett erőket, akik az iparművészeti termelés technikai ismereteiben is járatosak. Az a statisztika, amely végzett növen-

déink érvényesülését, boldogulását mutatja, mellettem bizonyít. Kevés lett közülük önálló műiparos.

Hogy fejlődő iparunkkal e kívánatos szoros kapcsolatot elérjük, oly reformokra van szükségünk, amelyekért nem fordulhatunk szokás szerint külföldi iskolákhoz, hanem amely reformoknak a mi zsenge iparunkhoz és iparművészetünkhöz kell alkalmazkodniok.

Röviden így foglalnám össze programunkat:

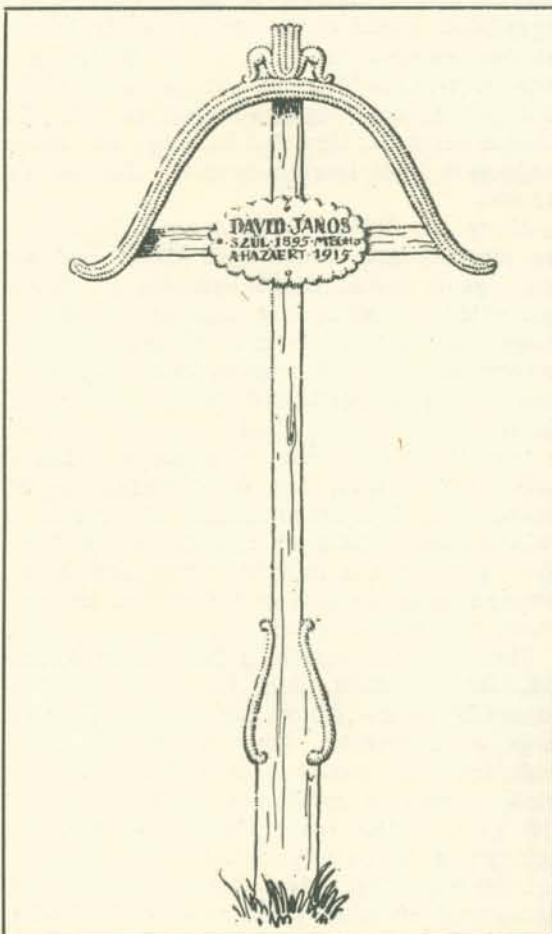
Az Orsz. m. kir. iparművészeti iskolának elsősorban nemzetgazdasági céljai vannak. E célt a művészet eszközeivel szolgálja, azért a művészi nivó megtartandó, sőt emelendő, de mindig a rendeltetésre való tekintettel.

Az ötéves oktatási idő első évének tanítása, ellentétben a most dívó általános tanítással, legyen elsősorban műhelytanítás, ismertesse meg a tanítvánnyal az anyagot és szerkezetet; csak azután következzen a szaktárgy művészi részének tanítása. A művészi segédanyagok pedig elejétől kezdve kísérik a szaktárgy tanítását anélkül, hogy túlzottan érvényesülnének és elnyomják azt.

Az iskola jövő gondja legyen tehát a némi szakon még hiányzó műhelyoktatás megszervezése és a meglévő műhelyek gondos felszerelése és fejlesztése. Tanítványainknak, bár nem válnak ipari munkásokká s nem a kivétel, a megcsinálás lesz a kenyerük, hanem a művészi irányítás meg az alkotás lesznek mindenkor feladataik, ismerniök kell a megcsinálás módját, hogy uralkodjanak az anyag és igazán jól tervezhessenek.

Talán nem nyujtanak hű képet e sorok iskolánk mai állapotáról, értékéről folytonos emlegetésével az ipari irányú reformoknak, nem szólnán semmit a művészi oktatásról, de épp ezek az ipari fogatkozások voltak azok, amelyek híján művészi oktatásunk nem érvényesülhetett eléggé. Iskolánk művészi tanítása gondos, versenyez a külföldi intézetekével és jelentékeny módosításra nem szorul. Ezt pedig megóvjuk, s ne mondja senki, hogy alárendelem a művészi kérdéseket a technika, az anyagfeldolgozás kérdéseinek s hogy ipariskolává kívánom sülyeszteni az intézetet. Mert ez, amikor a megmunkálás tökéletességét követeli és a munka tisztességét állítja a növendékek elé, nemcsak az erkölcsi ideálhoz hozza közelebb a tanítványt, hanem az igazi művészi ideálhoz is. Szépen kigondolni és becsületesen megcsinálni két olyan kívánság, melyeknek mindegyike egyenlő értékű.

Azok pedig, akik jó szívvvel jönnek majdan megítélni iskolánk tanítását, ne azt nézzék, hogy gyermekeink munkájában vannak-e olyan ötletek, gondolatok, amik megváltják a mo-

dern díszítőművészetet a hétköznapiaság nyü-
gétől — mert felszabadítást gyermekektől
azok vártak, akik valaha gyermekek keresz-
tes hadát küldték a Szentföld felszabadítá-
sára, azok is hiába —, hanem azt, hogy tanít-
ványaink birtokában vannak-e olyan művészi
és technikai tudásnak, ami kenyeret ad nekik
és pozíciót szerez számukra a mi műipa-
runkban,

Mert a stílus rohan, vágta manapság s a
stílus sarjadzásai gyorsan nőnek és hamar
fonnyadnak. Ami ma megragad újságával,
üdeségével, néhány év múlva unott lesz
és hétköznapi s jaj az iparművésznek, ha
önönmagát ismétli soká. Csak a biztos
tudású, tiszta ízlésű férfi áll meg a forga-
tagban.

Érezzük mind, hogy nagy fordulat előtt
állunk az iparművészetben is. A becsületes
munka követeli a jussát: az elismerést, a meg-
becsülést az eredetiség-hájszókkal szemben.
A „Sturm und Drang“ periódusának nyugod-
tabb felfogás ad helyet s ha megelégszünk
kevesebb merészséggel, nagyobb elmélyedést,
több finomságot, nemesebb arányokat és töké-
letes kivitelét kívánunk.

Ami itt a műhelyoktatás fejlesztéséről mon-
dok, az csak részkérdés egy iskola oktatásá-
ban, igaz, hogy egyik legfontosabb résznek a
kérdése. Ki is tudna szólni mindenről, min-
den szakosztály céljairól, belső életének lük-
tetéséről? Minden szakosztály lelke, reformá-
tora, csiszolója a szaktanár. Az eleven orga-
nizmus pedig arányosan fejlődik s ha olykor
egy-egy szervet siettetünk is *növekedésben
tudatos tréninggel, a többi sem marad el.
Kívülről aprónak látszó kérdések egész raja
foglalkoztat bennünket, pedig egy se aláren-
delt jelentőségű.

De egy dologról meg kell emlékezni mégis:
díszítőművészetünk jövő stílusának kérdése-
ről, mint amelynek megoldásában az iskola
jelentőségénél és rendeltetésénél fogva részt
kíván. Nézetem az, hogy egy stílus létrejöve-
tele mesterséges intézkedésekkel, bizonyos
formák kizárólagos vagy túlnyomó tanításá-
val nem erőszakolható. Józan arányban kell
egyesítenünk az oktatásban a természet tanul-
mányozását, a külföldi alkotások ismertetését
s végül a mi népies és műipari ornamentiká-
nk régi és újabb formáinak studiumát. Mint-
hogy van művészi karakterünk, vannak nem-
zeti sajátosságaink irodalomban, zenében, szo-
kásainkban megnyilatkozóak, teljes a bizodal-
mam, hogy ezek kifejezésre fognak jutni jövő
iparművészetünkben is és mások lesznek a mi
alkotásaink mint a külföldéi, amint hogy te-
szem azt más-más ízt nyer a reneszansz-
művészet Olasz-, Német- és Franciaország-
ban. Ime szemünk előtt fejlődnek ki ma is az

egyek nemzetek művészi sajátosságai és más-
más karaktert mutatnak a modern angol, né-
met és bécsi alkotások. Régebbi iparművészeti
alkotásaink mentől gondosabb tanulmányo-
zása azonban elsőrendű kötelességünk.

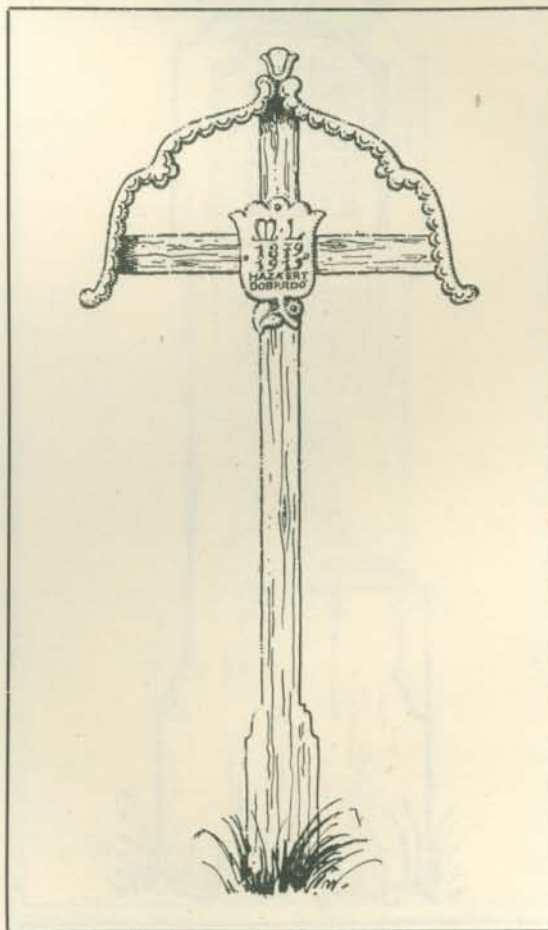
Több évtized tapasztalata, sok kísérlet,
munka, csalódás kellett ahhoz, hogy ezekre
a nézetekre, elvekre mint leghelyesebbekre
rátaláljunk, de a kísérletezés, tapasztalatszer-
zés éveit nem elveszett esztendőnek.

Teljes a bizodalomunk egy jobb jövőben, mert
megtaláltunk, megszenvedtünk érte.

*Egy nyári napon a Pyrenaeusokban, egy
hosszú séta után, melyet a fáradtság neto-
vábbjáig erőltettem, egy pásztorral találkoztam
és egy pohár tejet kértem tőle . . . Mikor
a majdnem jéghideg italt ittam, melybe az
egész hegyvidék bele lehelte illatát s melynek
mind egyik kortya ízletes és életre üdítő
volt: oly érzések sorát éltem át, melyeket a
„kellemes“ szó nem tud teljesen kifejezni.
Mintha egy pasztorál-szimfónia lett volna,
de nem a hallás, hanem az ízlelés számára.*

Guyau.

Tóth Gyula: Sírkereszt fából.

J. Tóth: Holzgrabkreuz.